

MŰVÉSZET

AZ ÚJ NÉMET FESTÉSZET A SZEGEDI NÉMET KULTÚRINTÉZET KIÁLLÍTÁSÁN. Az európai művészet ki-művelésében a középkor óta részt vesz Európa csaknem minden kultúr-nem-zete, de a latin és germán népek vol-tak azok, amelyek ezt a művészetet a legfőbb alakító erővel munkálták. Min-den nemzet tudatosan vagy ösztönösen belevitte művészetébe a maga fajisá-gát, amely koronként tisztán és ma-radéktalanul, máskor a kölcsönhatá-sok következtében halványabban, ke-vésbé felismerhetően jelentkezett. Voltak idők, midőn egy egy kor világ-nézete, szellemisége egyik vagy másik nemzet lelkivilágának megnyilatkozásá-ra volt kedvezőbb s olyankor a kor-szellem és alkalmas mesterek szeren-csés összetalálkozásából halhatatlan művek keletkeztek, viszont voltak szá-zadok, amikor az ilyen szerencsés kör-ülmények hiányosak voltak s csak ke-vésbé jelentős műalkotások jöttek létre. Az egyes nemzetek művészettör-ténetében a ragyogó korszak műalko-tásai a nemzeti lélek arculatát stílus-ban és tartalomban teljes mértékben fejezik ki. Magyarázat nélkül is érez-zük, hogy e reneszánsz mennyire olasz, Velasquez, Goya művészete mennyire spanyol, vagy Greco vizióiban meny-nyire kifejeződik Toledo egész lelkisége.

A szegedi német tudományos intézet rendezett kitűnő reprodukciókból ösz-szeállított kiállítást, mely jellemezte a német festészet fejlődését, e romanti-kusoktól kezdve a jelen korig. Az anyag összeválogatása azt célozza, hogy be-mutassa, miként nyilatkozik meg a né-met életérzés és valóság szemlélet a festészet egyes korszakaiban a külön-böző művészeti problémákon keresztül, melyeket más és más korszaklelem vetett föl. Tehát olyan mesterek művei vol-tak itt láthatók, akiknek művészeté-ben a nemzeti sajátosságok legkifeje-zettebben jelentkeznek. Természetesen nem egyszerű feladat ezeket pontosan ki-elemezni s ehhez a jelen beszámoló terjedelme kevés is. E sajátosságokat két alaptulajdonságba tömöríthetjük: az érzelmi mélység és a hangulati ele-mek gazdagsága, melyek a lírai érzés, spiritualizmus vagy miszticizmus for-májában mutatkoznak meg; a másik a valóság szeretete, amely azonban a né-meteknél sohasem válik száraz tárgyi-lagossággá. Ezt a két jellemző vonást megtalálhatjuk a középkortól kezdve a német művészet minden szakaszában

és ott törnek elő elemi erővel, ahol összhangba kerülnek a kor világnéze-tével. A kiállítás világosan mutat rá, hogy azok a hagyományok melyeket a régi német mesterek megalapoztak, más formában, újabb korok művészeti tartalmában, de lényegében tovább él-nek a mai napig.

A kiállítás tekintélyes számú művet mutat be Gaspar David Friedrich-től (1774—1840) aki a romantikus tájfe-sztésnek sajátosan egyéni és egyben sa-játosan német műveleje. Az ő művé-szetével német területen hamarabb jut szóhoz a romanticizmus, mint a fran-ciáknál. Vásznaian a hegyi tájak hatal-mas panorámái bontakoznak ki, tiszta levegőjükből a himnikus szárnyalás áhítata árad. Témaköréhez tartozik az alkonyba boruló néma tenger mesz-szeségbe tűnő vize, holdvilágos tájak, elhagyott gótikus templomok, vala-mennyi egymásba omló, finomságokon, átmenetekben gazdag témájukkal. A rajzos elem erősen szerepel a képein s a vonalas hatást még fokozza az elő-térben lévő fák gallyainak vagy árbó-coknak nagyszerű hálózata. A tájképen előforduló motívumok, geológiai for-mák nem a táj leírását szolgálják első-sorban, hanem jellegzetes, kifejező alakjukkal, vonaljátékaikkal hangulati elemekké válnak épp úgy mint az itt-ott belefestett magános emberi alakok is csak hangulati figurák. A táj fölött lebegő párák, ködök nem az atmos-féra ábrázolását célozzák, mint a ké-sőbbi naturalistáknál és impresszionis-táknál, hanem belehozzák a képbe a titokzatosságot, a festő misztikus meg-érzéseit. Ez a sejtelmesség olyan ké-peim is előmlik, melyek tiszta napos világításúak. A részletek pontos meg-munkálásával törekszik a valóság meg-közelítésére, de Friedrich művészete lé-nyegében mégis a valóság átköltése.

Johann Georg von Dillis (1759—1841) az elégiikus hangulatok festője, Wilhelm von Kobell (1766—1855) két egyszerűen festett pátosznélküli idillképével már a későbbi naturalizmust juttatja eszünkbe. Ludwig Richter műveiben az elbeszélő hajlam mutatkozik meg. A tájba helyezett apró színes embercsoportjai nemcsak a tájat élénkítik, epi-zóduszerű jelenetei hangsúlyt kapnak; művészete közel áll Karl Spitzweg (1803—1885) festészetéhez, melyben már a biedermeier kor derús életszemlélete nyilatkozik meg. A novellisztikus elem

főtémája a képnek, a vidáman szórakozó apró emberfigurákhoz, derűs hegyitájakat fest.

Anselm Feuerbach a nagy, sok alakos kompozíciók mestere, tárgyát legtöbbször a klasszikus ókor világából veszi, de nem a klasszicizmus szellemében dolgozza fel. Egészen romantikus érzés hatja át és műveiből kiérezhető a klasszikus világ iránti nosztalgia, bár formailag a reneszánsz felé hajlik. Nagy ábrázolási készsége a rajztudásban és a plasztikai formák fölényes visszaadásában ismerhető fel.

Arnold Böcklin talán a német festők között is a legnémetebb. Képzeletvilága egészen német; olasz tájmotívumokból komponált tájképeit benépesíti a német mesék manóival, törpéivel, koboldjaival, csak mielőtt megfestené őket, kentaurt, faunt, nimfát és egyéb görög mitológiai alakokat csinál belőlük, de azért azok továbbra is olyan derűsen viselkednek, mint ahogyan a manók szoktak. Olaszországban sok időt töltött s bizonyos olasz hatás érezhető művészetében, de tájainak komponálási módja, azoknak eliziumi hangulata tiszta német romantikus érzésre vall. *Hans Thoma* programszerűen naturalista, vagy ahogyan a németek nevezni szokták ezt az irányt, realista. Bár a naturalizmus elveit következe-

tesen keresztül viszi, egyéniségének jegyeit nagyon is bele viszi művészetébe. A rajz kifejező ereje, a karakterisztikumok éles megfigyelése, a természet pietetikus szemlélete Thoma egyéni sajátosságai, de ezek kapcsolatba hozzák őt a német festészet hagyományaival is. Sok érzése van a hangulatok megfestése iránt, ami nemes tónus-szépségekben mutatkozik meg. Vele együtt a naturalizmus úttörő mestere volt *Wilhelm Leibl* is, művészete ugyanazokon az elveken épül fel, ketőjük közül Leibl a tárgyiasabb, Thoma a líraibb.

Nagy problémát oldott meg a mai német művészet. A múlt század közepe óta az európai művészet francia hatás alá került, s bizonyos idő eltelte után, de különösen a két világháború közötti időkben tervszerűen igyekeztek az egyes nemzetek művészetükbe a nemzeti szellemet bele vinni. A német és az olasz művészetben ennek e kérdésnek egyik megoldása az volt, hogy sok művész belekapcsolódott a régi mesterek hagyományaiba, ami nem jelent még visszafordulást, mert a régi formák új tartalommal telítődnek meg. Ez a kiállítás erre is mutatott be néhány igen érdekes példát.

DOROGI IMRE